

سامانه ملی جامع متمرکز کارآموزی و کارورزی نیاز داریم

مهناز کارکن* در توسعه کیفی باید به سه گانه «مؤسسه»، «مجازی» و «کار واقعی» توجه شود. هنرجویان دو آموزش را در محیط هنرستان به صورت تجویزی تجربه می کنند:

۱- کارگاه ها و کلاس درس ۲- کارآموزی یا کارورزی.

اگر نگاه آسیب شناسانه به این دو محیط یادگیری داشته باشیم، باید بگوییم در حال حاضر با دو محیط داخلی و خارجی روبه روستیم، محیط داخل نظام آموزشی و خارج آن.

اگر همه مؤلفه های کیفیت بخشی محیط داخلی یعنی هنرستان ها را هم بررسی کنیم و کیفیت آن را از تقا دهیم، باز یک بخش مغفول مانده است و آن ارتقای کیفیت آموزش و کارمهارتی در دوره کارآموزی یا کارورزی است.

متأسفانه به دلیل اینکه آمار دقیقی از پایش وضعیت این درس در شاخه فنی و حرفه ای و کار دانش نداریم، حتی آسیب شناسی دقیقی نمی توانیم ارائه کنیم، اما تحقیقات میدانی در این دوره نشان می دهد محیط واقعی کار که از محیط های اصلی تربیت حرفه ای است، در بیشتر موارد به درستی گزینش نمی شود و هنرجو مهم ترین بخش آموزش خود را در پایه یازدهم از دست می دهد.

ما به شدت نیازمند سامانه ملی جامع متمرکز کارآموزی و کارورزی در آموزش و پرورش هستیم. وقتی از همه دستگاه ها برای توسعه مهارت آموزی دعوت به همکاری می شود، باید نسبت ها دقیق و شفاف باشد تا بتوانیم مطالبه گری صحیحی داشته باشیم.

این درس دو واحدی باید مانند سایر دروس در دفتر تألیف مورد توجه قرار بگیرد و با برنامه ریزی درسی و کار پژوهشی با عنوان سند کارآموزی و کارورزی در آموزش های فنی و مهارتی در قالب ابزار سامانه ملی جامع و متمرکز ارائه شود تا هر ساله بتوان میزان مشارکت سایر دستگاه ها و تطبیق مهارت با دوره فوق را پایش کرد.

همچنین فرصتی ایجاد می شود تا همه ذی نفعان با نظرات و ایده ها و با تقای کمی و کیفی این محیط یادگیری کمک کنند.

دوره کارآموزی و کارورزی مفید و مؤثر نقش بسیار بالایی در بالابردن اعتماد بنفیس هنرجویان و جذب صحیح و دقیق آنها در مسیر شغلی ایشان دارد.

در برخی رشته ها مانند حسابداری و کامپیوتر که امروزه بیشتر میان رشته ای محسوب می شوند و در همه مشاغل ردپایی از آنها به چشم می خورد، فارغ التحصیلان بیشتری دچار انحراف شغلی از رشته تحصیل شان می شوند و به مشاغل برودرآمد گرایش می یابند. در حالی که اگر مهارت هنرجو با انتخاب صحیح محل کارآموزی و صنعت متنظر در این دوره تقویت شود، کمتر شاهد این انحراف خواهیم بود.

با اینکه هدف گذاری شده بود سهم آموزش هنرستان ها تا پایان برنامه ششم توسعه به ۵۰ درصد برسد، اما این سهم هنوز به ۴۰ درصد هم نرسیده است و ما به اهداف برنامه نائل نشده ایم. این یک عدد کللی در استان هاست در حالی که برخی استان ها با ترویج سیاست های تشویقی و مؤثر در حوزه مهارت آموزی، بالابردن سطح علمی و مهارتی هنرستان ها و معرفی نمونه های موفق به عدد ۵۰ نزدیک ترند. به نظر می یکی از آمارهایی که در خصوص توسعه کمی هنرستان ها نیاز داریم، همسنجی استان ها و همچنین همسنجی شهرها یا مناطق درون استان است، برای اینکه الگوی های موفق را رصد کنیم و با ذکر دلایل و اقدامات آنها در یک گزارش جامع بتوانیم نمونه های الهام بخش برای سایر استان ها داشته باشیم.

مشاور اجرایی دبیر کل شورای عالی آموزش و پرورش

یادداشت

هر سال هنرجویان زیادی به هنرستان های فنی حرفه ای و کار دانش می روند تا در رشته ای که انتخاب کرده اند، مهارت یاد بگیرند و وارد بازار کار شوند. آنها در دوره تحصیلی شان با انبوهی از مشکلات مثل «قدیمی بودن محتوای کتب درسی»، «کمبود معلم ماهر و متخصص» و همچنین «نبود تجهیزات کامل و کافی» مواجه می شوند، از همین رو هنرجویان زیادی سایی مهارتی تمام فارغ التحصیل می شوند و به دنبال کار می روند، در حالی که آنها حتی اعتماد به نفس شان را برای شروع کار نیز از دست داده اند، البته مشکلات دیگری نیز بر سر راه آنها قرار دارد. «جوان» در گزارشی مفصل و در گفت و گو با هنرجو، هنر آموز و مشاور آموزشی به این موضوع پرداخته است.

قرار بود هنرستان جایی باشد تا مهارتی را به دانش آموزان یاد دهد و اصلاً تربیت نیروی کار ماهر از همین جا شروع شود. در حالی که آموزش با کیفیت و عملی به دانش آموزان هنرستانی در پیوستن آنها به بازار کار پس از فارغ التحصیلی نقش کلیدی دارد اما این موضوع مهم، مورد غفلت واقع شده است.

گاهی کلاس درس، درگیر روشن شدن کامپیوترهای قدیمی می شود هنرجویان زیادی بودند که رویا در سر داشتند و می خواستند پس از ورود به هنرستان تبدیل به متخصصی در رشته خود شوند. آنها می خواستند تمام تلاش شان را کنند تا به لایه ترقی را در شغلی که انتخاب کرده اند با سرعت بیشتری طی کنند و البته چشم خرم کار را هم به خوبی یاد بگیرند، اما پس از ورود به هنرستان و یادیدن سیستم آموزشی عجیب و غریب در آنجا، همه رؤیای شان از بین رفت و دیدند وقت شان به بطالت گذشته است.

حسین هودشاهی، هنرجوی فارغ التحصیل است. او درباره مشکلات تحصیل در هنرستان به «جوان» می گوید: «کتاب های کار دانش به خصوص رشته کامپیوتر، قدیمی و مطالبی منسوخ شده است. عملاً وقت دانش آموز در این رشته ها به هدر می رود، در صورتی که قرار بود آنها با کمک ورود به هنرستان ها زودتر وارد بازار کار شوند. این در حالی است که بسیاری از کتاب های فنی حرفه ای از سطح بسیار بالایی برخوردار است اما متناسب با آن معلم ماهر و سیستم های مجهز در مدارس نیست که عملاً این محتوا هم به درد نمی خورد.»

«جمعیت هنرآموزان در هنرستان های فنی حرفه ای محدود است و عمدتاً مهارت زیادی ندارند.» اینها را هنرشاهی می گوید و ادامه می دهد: «هنرآموزان امروز هنرجویانی هستند که به خوبی آموزش ندیده اند. وقتی هنرجو از مهارت کافی برخوردار نشود، در آینده تبدیل به هنرآموزی با سطح علمی پایین خواهد شد و این چرخه معیوب تکرار می شود.»

این هنرجوی فارغ التحصیل به مشکلات کمبود تجهیزات در هنرستان ها اشاره می کند و می گوید: «گاهی یک رنگ کلاس درسی درگیر آن می شود که کامپیوتر قدیمی روشن و آماده کار شود. در حالی که هنرجویان به ابزار کافی و به روز نیاز دارند تا با آن کار کنند و از مهارت کافی برخوردار شوند، اما نبود این امکانات، تأثیر بدی روی کیفیت آموزش آنها گذاشته است.»

گذرانندن دوره کارورزی با جباروزدن شرکت ها

درس کارورزی هنرستان یک درس عملی است که باید خارج از هنرستان و مرتبط با رشته هنرجو گذرانده شود، اما عمده کارهایی که از سوی شرکت ها به هنرجو سپرده می شود، کارهای بسیار سطح

مجید رضاییباجری، مشاور آموزشی، هنرجو به دنبال کسب درآمد است و می خواهد مهارتی یاد بگیرد تا در آینده به درآمد بالایی برسد، اما یک مشت درس به دردتخور به و یاد می دهند که نه می تواند کنکور بدهد تا در دانشگاه خوب درس بخواند و نه می تواند در بازار کار موفق باشد.

مصطفی عباسی نژاد، هنرآموز گویا، ۱۰ هنرستان خاص مورد توجه آموزش و پرورش قرار گرفته است که با بهترین تجهیزات و کیفیت آموزش به هنرجویان اختصاص درس بدهند و برایش مهم نیست که باقی هنرجویان در مدارس چه درجه ۳ و ۴ جامعه چه نرسایطی دارند.

درس بدهد و برایش مهم نیست که باقی هنرجویان در مدارس درجه ۳ و ۴ جامعه چه شرایطی دارند.

نسخه منسوخ شده Word 2007 را آموزش می دهند «مشکلات در کار دانش بیش از فنی حرفه ای است.» این را مجید رضا بیجاچی، مدیر و مشاور مجموعه آموزشی می گوید و توضیح می دهد: «سیستم کنکور برای جان کار دانشی ها شده است. هنرجویان آمده اند مدرک بگیرند و سریع تر وارد بازار کار شوند اما اگر بخواهند ادامه تحصیل دهند، باید پشت کنکور بمانند. بدتر اینکه برای شرکت در کنکور باید «کار دانش» را به صورت مستقیم و «فنی حرفه ای» را به صورت غیر مستقیم بخوانند و برای قبولی در دانشگاهی خوب انرژی بگذارند.»

او ادامه می دهد: «در حال حاضر هنرجویان کار دانش کتب درسی مناسبی ندارند. اگر وارد سایت دفتر تألیف شوید، می بینید که تعدادی از کتب کار دانش همچنان «در حال تألیف» است. سؤال این است که با نبود این کتاب ها، هنرآموزان چه درسی بدهند؟ از خودشان به هنرجو چه بگویند؟ اصلاً استانداردها را چطور تعریف کنند؟»

بیجاچی اظهار می دارد: «هر چند وضعیت تهران بهتر از سایر شهرهاست اما در کلاس های هنرستان ها تجهیزات کافی و به روزی وجود ندارد. علاوه بر آن بسیاری از هنرآموزان سطح علمی بالایی ندارند. در چنین شرایطی چه توقعی است که هنرجویان تخصصی از این کلاس ها خارج شوند؟»

این مشاور مجموعه آموزشی به نبود مشاور در هنرستان ها اشاره می کند و می گوید: «در یکی از رشته های کار دانش کتاب های Word 2007 تدریس می شود، یعنی نسخه حدود ۱۶ سال قبل! علاوه بر آن یک مشاوره و راهنمای خوب در مدارس کار دانش نیست، در صورتی که من حاضر بودم به صورت رایگان برای کمک به این بچه ها به مدارس بروم و مشاوره بدهم اما قبول نکردند.»

او ادامه می دهد: «هنرجوی فنی حرفه ای و کار دانش دنبال این است که نیازش را پیدا کند اما می بیند آن چیزی را که نیازش هست به او نمی گویند و یاد نمی دهند. این هنرجو به دنبال کسب درآمد است و می خواهد مهارتی یاد بگیرد تا در آینده به درآمد بالایی برسد، اما یک مشت دروس به دردتخور به او یاد می دهند که نه می تواند کنکور بدهد تا در دانشگاه خوب درس بخواند و نه می تواند در بازار کار موفق شود.»

بیجاچی با بیان اینکه بی توجهی به هنرستان ها حتی در صداوسیما هم مشخص است، می گوید: «در حالی که اخبار صداوسیما به کنکور رشته های نظری توجه زیادی دارد اما می بینید که از کنکور فنی حتی یک خبر هم نیست! سازمان سنجش آموزش کشور مرجع برگزاری کنکور است و دفترچه های کنکور را بلافاصله ارائه می کند این در حالی است که پاسخنامه کنکور فنی حرفه ای سال ۹۸ منتشر نشده و بعد از آن هم از سال ۱۳۹۹ تا ۱۴۰۲ نیز نه دفترچه و نه پاسخنامه ارائه نشده! یعنی آنقدر بچه های هنرستانی نادیده گرفته می شوند که حتی به سؤالات کنکور شان هم دسترسی ندارند.»

او می گوید: «هنرستان را ضعیف می شمارند. وقتی مسئولان، مدیر و رسانه های مثل صداوسیما به هنرستان ها بی توجهی می کنند، ناخودآگاه این حس منفی به خود هنرجویان هم منتقل می شود، اما اگر به این مسئله اهمیت بیشتری داده شود، هنرجویان مسیر درستی برای آینده شان پیدا خواهند کرد و به هدفی که آن را در ذهن شان پروراند، دست خواهند یافت.»

هنرآموز متخصص نیز وجود ندارد.

این معلم اظهار می دارد: «تصور کنید به یک مدیر هنرستان ۸۰ میلیون تومان بدهند و بخواهد کارگاه را تجهیز کند و نیاز به ۲۰ کامپیوتر داشته باشد، در چنین شرایطی او نمی تواند سیستم قوی تهیه کند بلکه ناچار است با کامپیوترهای ضعیف شرایط موجود را سرورسان دهد. آسیب این مسئله متوجه هنرآموزان می شود چرا که آنها نمی توانند مباحث را به هنرجویان به درستی آموزش بدهند، بنابراین ناچار می شوند لپ تاپ شخصی تهیه کنند و آن را سرکلاس بیاورند تا با کمک آن مفاهیم را تدریس کنند.»

او با اشاره به اینکه عمده بار آموزش در هنرستان ها بر دوش معلم است، می گوید: «شرایط به گونه ای است که می بینم آموزش و پرورش برای اصلاح شرایط متناسب هنرستان ها عین خیالش نیست و کاری انجام نمی دهد. گویا ۱۰ هنرستان خاص مورد توجه آموزش و پرورش قرار گرفته است که با بهترین تجهیزات و کیفیت آموزش به «هنرجویان خاص»

کارهای غیرمرتبط و پیش یافتاده می دهند، حتی گاهی می گویند زمین را جارو بزنند و میزها را دستمال بکشند و با چنین کارهایی نه تنها هنرجو بری ورود به بازار کار آماده نمی شود بلکه عزت نفسش را نیز از دست می دهد.»

بی توجهی آموزش و پرورش به اصلاح شرایط

آقای عباسی نژاد از ضعف ابزار و تجهیزات در هنرستان ها نیز گلایه می کند و می گوید: «باید آموزش و پرورش به وضعیت هنرستان ها توجه کند چرا که در فنی حرفه ای و کار دانش «بازار» حرف اول را می زند، به خصوص کار دانش که در آنجا کتاب خوب و

پایین است که اصلاً مربوط به

رشته آنها نمی شود. از طرفی از آنجا که دوره کارورزی در تابستان انجام می شود و هنرآموز در این دوره وظیفه ای در قبال هنرجو خود ندارد، پس برای سرکشی از او به شرکت ها نمی رود، مسئله ای که هنرجویان به ابزار کافی و به روز نیاز دارند تا با آن کار کنند و از مهارت کافی برخوردار شوند، اما نبود این امکانات، تأثیر بدی روی کیفیت آموزش آنها گذاشته است.»

گذرانندن دوره کارورزی با جباروزدن شرکت ها درس کارورزی هنرستان یک درس عملی است که باید خارج از هنرستان و مرتبط با رشته هنرجو گذرانده شود، اما عمده کارهایی که از سوی شرکت ها به هنرجو سپرده می شود، کارهای بسیار سطح

عباس بیات، مدیر کل دفتر فنی حرفه ای و کار دانش وزارت آموزش و پرورش:

مهارت آموزی اولویت نیست

مناطق روستایی، حسابداری آموزش می دهیم، در صورتی که این رشته در آنجا برای دانش آموزان کارآمدی ندارد. در واقع به سهم کمی توجه شده است و بنا بر این بوده که فقط سهم هنرجو افزایش پیدا کند اما این سهم با چه کیفیتی و در چه رشته هایی و متناسب با بازار کار منطقه باشد، مورد غفلت واقع شده است.

راهکار و برنامه های شما برای حل این مشکلات چیست؟

مشکلات را بررسی کردیم و تلاش هایی برای تغییر این رویه در دستور کار قرار داده ایم. قرار است دیگر توسعه کیفی هدف اصلی مان باشد و توسعه کمی به شرط آنکه کیفی باشد، انجام خواهد شد. در این راستا در برنامه هفتم توسعه در قانون بودجه سنواری این پیش بینی را با نهادهای بالادستی انجام داده ایم که اگر قرار است سهم توسعه افزایش پیدا کند و به ۵۰ درصد برسد، باید مابقی آن از اعتبارات لازم نیز دیده شود.

همچنین در تمام استان ها به بحث توسعه متوازن و مبتنا قرار دادن سند آمایش توجه کرده ایم و از استان ها خواسته ایم شغل ها، حرفه ها و کسب و کارها را متناسب با آنچه در سند آمایش استان تعیین شده است، مبنای توسعه قرار دهند. علاوه بر اینها، راهبردهای دیگری نیز مدنظر داریم، مثل آموزش در محیط واقعی کار و همچنین تولیدی کردن هنرستان ها، به این ترتیب که شرکت ها، کارگاه ها و کارخانه های تولیدی و شهرک های صنعتی را پای کار بیاوریم و مشوق هایی برای ایشان در نظر بگیریم که در این خصوص نیاز به حمایت دولت و قانونگذاری مناسب است که در برنامه هفتم پیشنهاد داده ایم و امیدواریم به نتیجه برسد.

اعتبار تجهیزات در ردیف بودجه های آموزش و پرورش ۶۷ میلیارد تومان بود اما

سازمان برنامه و بودجه از این رقم فقط ۴۷ میلیارد تومانش را تخصیص داده است، به همین دلیل نتوانستیم تجهیزات مورد نیاز را تأمین کنیم

مهارت دست یابد، البته در کنار آن ضعف های دیگری نیز وجود دارد که «مهارت آموزی» هنرجویان را دچار خلل کرده و این مسئله مهم را در اولویت قرار نداده است. اول اینکه تجهیزات هنرستان ها به اندازه استاندارد و کافی نیست و عمده تجهیزات موجود مستهلک است. علت آن هم کمبود منابعی است که در بودجه برای هنرستان ها در نظر گرفته شده است. در سال گذشته بودجه اعتبار تجهیزاتی که در ردیف بودجه ای آموزش و پرورش تعیین شد ۶۷ میلیارد تومان بود، اما سازمان برنامه و بودجه از این رقم فقط ۴۷ میلیارد تومانش را تخصیص داده است، به همین دلیل نتوانستیم تجهیزات

این مسئله هنرجو را با مشکل مواجه کرده است. علاوه بر آن، گاهی نیز هدایت تحصیلی به درستی اتفاق نمی افتد. دانش آموزان گاهی رشته هایی را انتخاب می کنند که آن را به خوبی نمی شناسند یا مورد علاقه شان نبوده است.

در کنار این موارد، عدم تناسب رشته با موقعیت های منطقه ای هم آموزش های فنی حرفه ای را دچار آسیب کرده است. این را تأیید می کنید؟ بله درست است. در خیلی از استان ها و مناطق، توسعه متناسب با آمایش سرزمین و فرصت های شغلی در آن منطقه انجام نمی شود. به عنوان مثال در برخی از

